

- газифіковано села в Скадовському та Чаплинському районах, продовжено кредитування мешканців на газифікацію житлових будинків у Чаплинському, Білозерському та Високопільському районах;
- надано пільгові кредити сільським мешканцям на придбання 55 голів великої рогатої худоби;
- поліпшено стан доріг комунальної власності та доріг загального користування місцевого значення; з місцевих бюджетів виділено 9,4 млн грн;
- надано кредити для розвитку молодіжного житлового будівництва, за рахунок яких укладено 5 кредитних договорів.

Впровадження реформ також потребує формування відповідного до вимог сучасності кадрового потенціалу.

У напрямі підвищення ефективності державного управління вперше на території Херсонської області запроваджено проведення модулів пілотної навчальної Програми для керівників місцевих органів виконавчої влади спільно зі Школою вищого корпусу державної служби.

Одним з основних напрямів роботи обласної державної адміністрації у 2011 році стало забезпечення публічності процесу здійснення реформ. В області активно проводиться робота щодо налагодження комунікаційної роботи з питань економічних реформ та висвітлення діяльності обласного комітету з економічних реформ на веб-сайті обласної державної адміністрації.

Для ознайомлення неурядових структур, громадських організацій, окремих громадян з результатами впровадження реформ в області та забезпечення довіри суспільства до органів місцевої влади, висловлення пропозицій і побажань здійснюється постійне оприлюднення відповідної інформації в засобах масової інформації та на офіційних веб-сайтах, проводяться громадські слухання, засідання у форматі «круглих столів».

УДК 351.862.4:37

Маріанна Білозерова

ТЕОРЕТИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ КАТЕГОРІЇ «МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ» В СУЧАСНИХ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

У статті здійснено аналіз поглядів науковців на трактування понять «механізм державного управління», «механізм державного управління освітою» та узагальнено наявні підходи до наукового розуміння цих категорій.

Ключові слова: державне управління, механізм державного управління, державне управління освітою.

➤ Спрямованість України на всебічну євроінтеграцію ставить перед національною освітою пріоритетне глобальне завдання – вирішення проблеми радикального вдосконалення системи освіти та суттєвого підвищення її якості. Перш за все – це нагальна трансформація освітньої галузі з метою успішної інтеграції в Європейський освітній простір в межах Болон-

ського процесу. Впровадження інноваційної моделі розвитку економіки держави та перехід до економіки знань вимагає використання сучасних технологій, нових механізмів та методів управління в різних сферах людської діяльності, в тому числі й в освіті.

Нинішній етап розвитку освіти в Україні засвідчив необхідність подолання багатьох стереотипів, зокрема такого, як тоталітарна уніфікація й стандартизація освітнього процесу на різних щаблях освітньої системи. Сучасні виклики вимагають інтенсивного переосмислення освітніх і суспільних цінностей, пошуків нового в теорії й практиці навчання, виховання, технологіях управління освітніми закладами та процесами. Чинні механізми державного управління освітньою сферою в цілому вже не можуть повною мірою забезпечувати своєчасність адекватного реагування системи на зростаючі запити й потреби суспільства, його громадян та держави.

➤ Дослідженню й визначенню концептуальних засад механізмів державного управління приділяється увага в численних наукових працях вітчизняних та зарубіжних учених, однак на сьогодні в науці державного управління, немає загальноприйнятого поняття «механізму державного управління» та єдиного підходу до його тлумачення й термінологічного визначення. Цій проблемі присвячені наукові розвідки провідних учених: В. Авер'янова, О. Амосова, Г. Астапової, Г. Атаманчука, В. Бакуменка, І. Булеєва, В. Князева, О. Коротич, М. Круглова, М. Лесечка, В. Малиновського, Н. Нижник, О. Оболенського, Г. Одінцової., Р. Рудницької, Ю. Тихомирова, Л. Юзькова.

➤ Окреслення теоретичних підходів до визначення поняття «механізм державного управління», «механізм державного управління освітою», що є метою цієї статті, має важливе значення для розуміння самої сутності механізму державного управління освітою. Відповідно до поставленої мети визначено наступні завдання: здійснити аналіз наявних поглядів щодо тлумачення поняття «механізм державного управління», «механізм державного управління освітою»; узагальнити найпоширеніші підходи до класифікації механізмів державного управління освітою; проаналізувати основні складові структури механізму державного управління освітою; обґрунтувати доцільність оптимізації механізмів державного управління вищою освітою.

➤ Сутнісним елементом терміна «механізм державного управління» є поняття самого механізму. Термін «механізм» внаслідок багатозначності лексичного значення цього слова має надзвичайно широке застосування не лише в теорії державного управління, але і в інших сферах людської життєдіяльності. Якщо проаналізувати всі значення, що вкладаються в поняття «механізм», то можна дати таке досить загальне визначення: механізм – це те, що спонукає щось до руху, дії процесу стану тощо.

Стосовно державного управління, то виправданим буде застосування категорії «механізм», яка наводиться в «Короткому економічному словнику» і подана як послідовність станів, процесів, які являють собою якінебудь дії, явища; система, пристрій, який визначає порядок якого-небудь виду діяльності [8, с. 401].

З огляду на це, в теорії державного управління прийнятними і часто використовуваними є такі поняття, як «механізми державного регулювання», «механізми реалізації державної політики», «організаційно-економічні механізми», «соціальні механізми», «правові механізми», «політичні механізми», «мотиваційні механізми», «ринкові механізми», «антикризові механізми» та інші.

© Білозерова М.В., 2012.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Мета

Вигляд основного матеріалу

Постановка проблеми

У більшості робіт спостерігається тенденція технічного підходу до процесу державного управління, при якому держава розглядається як «машина», а механізм державного управління як відповідний пристрій. Сучасне ж розуміння феномена держави більше асоціюється з образом «системи», «організму», ніж «машини».

З огляду на це, цілком доцільним є визначення, подане в «Економічній енциклопедії», у якому робиться акцент на внутрішній будові, системі чого-небудь. «Механізм управління» розглядається як спосіб передачі й перетворення рухів, за якого рух одного або декількох елементів спричиняє рух інших елементів [6].

В. Авер'янов поняття «механізм державного управління» розглядає як сукупність відповідних державних органів, організованих у систему для виконання цілей (завдань) державного управління відповідно до їх правового статусу, а також як масив правових норм, що регламентують організаційні засади та процес реалізації вказаними органами їхнього функціонального призначення. Складовими елементами зазначеного механізму виступають: 1) система органів виконавчої влади; 2) сукупність правових норм, що регламентують як організаційну структуру системи органів виконавчої влади, так і процеси її функціонування та розвитку [3].

На думку Н. Нижник, О. Машкова, механізм державного управління – це складова частина системи управління, що забезпечує вплив на внутрішні (коли йдеться про механізм управління організацією) та зовнішні (коли говорять про механізм взаємодії з іншими організаціями) фактори, від стану яких залежить результат діяльності управлінського об'єкта. Механізм управління – це категорія управління, що включає цілі управління, елементи об'єкта та їх зв'язки, на які здійснюється вплив, дії в інтересах досягнення цілей, методи впливу, матеріальні та фінансові ресурси управління, соціальний та організаційний потенціали. Реальний механізм управління завжди конкретний, оскільки спрямований на досягнення конкретних цілей за допомогою впливу на конкретні фактори, і цей вплив здійснюється через використання конкретних ресурсів [12, с. 37, 49].

В. Бакуменко, В. Князев та ін. автори «Словника-довідника з державного управління» зазначають, що механізм державного управління – це практичні заходи, засоби, важелі, стимули, за допомогою яких органи державної влади впливають на суспільство, виробництво, будь-яку соціальну систему з метою досягнення поставлених цілей. Схема реального механізму державного управління містить цілі, рішення, впливи, дії, результати. Комплексний механізм державного управління вони визначають як систему політичних, економічних, соціальних, організаційних і правових засобів цілеспрямованого впливу органів державного управління [5, с. 116–117].

Р. Рудніцька, О. Сидорчук, О. Стельмах розглядають механізм державного управління як штучно створену складну систему, призначену для досягнення поставлених цілей, яка має визначену структуру, сукупність правових норм, методи, засоби, інструменти державного впливу на об'єкт управління [14, с. 15].

В. Малиновський тлумачить механізм державного управління як сукупність засобів організації управлінських процесів та способів впливу на розвиток керованих об'єктів із використанням відповідних методів управління, спрямованих на реалізацію цілей державного управління [11].

Л. Юзьков виділяє два основні підходи до визначення поняття «механізм»: структурно-організаційний підхід, за яким механізм характеризується як сукупність

певних складових елементів, що створюють організаційну основу певних явищ, процесів, а механізм держави – як «сукупність установ, через які здійснюється «державне керівництво суспільством», та структурно-функціональний, за яким при визначенні механізму того чи іншого державно-правового інституту (процесу, явища) увага зосереджується не лише на організаційній основі його побудови, але й на його динаміці, реальному функціонуванні.

Л. Юзьков визначає механізм державного управління як організацію практичного здійснення державного управління. Механізм управління включає наступні елементи: об'єкти управління; суб'єкти управління; взаємовплив між суб'єктами та об'єктами управління. Такий підхід, на його думку, дає змогу розкрити статику, яку визначають суб'єкти та об'єкти управління, що складають організаційно-структурну основу механізму державного управління й динаміку механізму управління (комплекс зв'язків та взаємодій суб'єктів та об'єктів управління) [18, с. 57, 59, 61].

Ю. Тихомиров доходить висновку, що механізм державного управління – це демократична державна організація управлінського впливу на суспільні процеси. Він повинен повною мірою відображати взаємодію різних елементів управління, що мають ознаки взаємозалежності та причинно-наслідкових зв'язків. Система механізму управління складається із: системи управління; соціально-правових норм; способів визначення цілей; управлінського процесу як циклу дій керуючої системи, що послідовно змінюють одна одну [15].

Г. Атаманчук стверджує, що механізм державного управління – це складна система державних органів, організованих відповідно до визначених принципів для здійснення завдань державного управління; це інструмент реалізації виконавчої влади держави. Механізм формування та реалізації державного управління – це сукупність і логічний взаємозв'язок соціальних елементів, процесів та закономірностей, через які суб'єкт державного управління «схоплює» потреби, інтереси й цілі суспільства в управляючих впливах, закріплює їх у своїх управлінських рішеннях та діях і практично втілює в життя, зважаючи на державну владу [2].

О. Амосов механізм державного управління розглядає як сукупність форм і методів впливу органів державного управління усіх рівнів на реформування й функціонування економічних суб'єктів [1, с. 10–16].

О. Оболенський, ототожнюючи поняття «механізм держави», «державний механізм» і «державний апарат», механізмом державного управління вважає систему органів державної влади та місцевого самоврядування, яка здійснює завдання і функції держави або забезпечує їх здійснення. Механізм держави базується на певних принципах. Їх можна розподілити на загальні, що належать до механізму держави в цілому, і часткові, дія яких поширюється лише на окремі ланки державного механізму, певні органи або групи органів [13, с. 53–54].

Ф. Шамхалов механізм держави трактує в широкому розумінні як механізм практичної реалізації державної влади, а у вузькому – як конкретний засіб впливу держави на суспільство для вирішення поставлених завдань або розв'язання протиріч [17].

О. Коротич у складі державних механізмів управління виділяє конкретні державні механізми управління, механізми здійснення процесу державного управління, а також механізми формування та взаємодії складових систем державного управління. На її думку, конкретні механізми управління (зокрема

державного) – це певне знаряддя для здійснення цілеспрямованих перетворень; це сукупність способів, методів, важелів, через які суб'єкт управління впливає на об'єкт управління для досягнення певної мети. Кожний конкретний механізм управління – це, наприклад, сукупність взаємопов'язаних методів управління, через використання яких здійснюється практичний вплив держави на суспільну життєдіяльність людей для забезпечення досягнення конкретної мети, що сприятиме розвитку країни в обраному стратегічному напрямі [7, с. 246].

А. Ліпенцев та О.В. Поляк вважають, що механізм державного управління – це штучно створена система засобів впливу та взаємодії суб'єктів та об'єктів управління [10].

Г. Одінцова під механізмом управління розуміє засоби розв'язання суперечностей явища чи процесу, послі-

довну реалізацію дій, які базуються на основоположних принципах, цільовій орієнтації, функціональній діяльності з використанням відповідних методів управління та спрямовані на досягнення мети [4].

М. Круглов, трактуючи механізм державного управління як сукупність економічних, мотиваційних, організаційних і правових засобів цілеспрямованого впливу суб'єктів державного управління на діяльність об'єктів, що забезпечує узгодження інтересів учасників державного управління, які взаємодіють, вважає, що оскільки фактори державного управління можуть мати економічну, соціальну, організаційну, політичну і правову природу, то комплексний механізм державного управління повинен являти собою систему економічних, мотиваційних, організаційних, політичних і правових механізмів [9, с. 111].

Аналіз змістовного наповнення поняття «механізм державного управління» приведено в табл. 1.

Таблиця 1

Аналіз змістовного наповнення категорії «механізм державного управління»

Наукові джерела	Ключові слова, поняття				
	Система управлінських дій, процесів	Державні органи	Впливи, дії на досягнення цілей	Методи, засоби, інструменти, важелі впливу держави	Комплекс зв'язків і взаємодії суб'єктів управління
Короткий економічний словник	+				
Економічна енциклопедія	+			+	
В. Авер'янов	+	+			
Н. Нижник			+		
В. Бакуменко	+			+	
Р. Рудніцька О. Сидорчук О. Стельмах				+	
В. Малиновський	+			+	
Л. Юзьков	+	+			+
Ю. Тихомиров	+		+		
О. Амосов				+	
Г. Атаманчук		+		+	
О. Оболенський		+		+	
Ф. Шамхалов			+		
О. Коротич	+		+	+	
А. Ліпенцев О. Поляк			+		
Г. Одінцова	+			+	
М. Круглов				+	

Таблиця 1 дає можливість зробити узагальнення сутнісного наповнення наведених визначень поняття «механізм державного управління» і розглянути його як систему органів державного управління, призначену для здійснення впливу держави (державного управління) на об'єкти соціальної й виробничої сфер з метою реалізації цілей держави й суспільства.

Механізм державного управління включає сукупність форм, засобів, методів, правових, організаційних,

адміністративних, мотиваційних та інших заходів держави, спрямованих на забезпечення динамічного розвитку суспільства. Його призначення – практичне здійснення державного управління та досягнення поставлених цілей, що полягають у переведенні об'єкта управління (суспільства) на якісно новий рівень розвитку. Головними важелями впливу та інструментами механізму державного управління є відповідне нормативно-правове та інформаційно-методичне забезпечення.

Залежно від цілей і проблем, що вирішуються в результаті управлінського впливу органів державного управління, механізми державного управління можуть застосовуватися в комплексі, тобто включати кілька самостійних механізмів.

Комплексний механізм державного управління може складатися із таких видів механізмів: економічного (механізми державного управління банківською, грошово-валютною, інвестиційною, інноваційною, кредитною, податковою, страховою діяльністю); мотиваційного (сукупність командно-адміністративних та соціально-економічних стимулів, що спонукають державних службовців до високоефективної роботи); організаційного (об'єкти, суб'єкти державного управління, їх цілі, завдання, функції, методи управління та організаційні структури, а також результати їх функціонування); політичного (механізми формування економічної, соціальної, фінансової, промислової політики); правового (нормативно-правове забезпечення, методичні рекомендації та інструкції) [10].

Отже, на основі проведеного вище аналізу можна зробити висновок, що незважаючи на певні розбіжності в тлумаченні поняття «механізм державного управління», загальні наукові засади механізмів державного управління в науковій літературі знайшли достатнє обґрунтування. Закономірно, що на таких же засадах мають базуватися й механізми державного управління освітньою сферою. Проте з огляду на новітні освітні цілі, висунуті державою й суспільством у зв'язку із участю України в Болонському процесі, механізми державного управління освітою, і в першу чергу вищою, потребують суттєвого вдосконалення й оновлення.

Механізми державного управління вищою освітою слід розглядати як процес узгодженого й цілеспрямованого регулюючого впливу держави на стан і розвиток системи вищої освіти, свідомість, поведінку та діяльність суб'єктів освітнього процесу з метою реалізації державної освітньої політики. Механізми державного управління є основою для формування й розвитку сучасного освітнього менеджменту.

Сутність сучасної державної політики стосовно вищої освіти полягає в тому, щоб чітко визначити, на які освітні результати за нинішнього стану розвитку освіти може розраховувати держава, і в яких напрямках має формуватися освітня стратегія.

Оптимізація державного управління у сфері вищої освіти торкається таких аспектів державного управління, як структура управління, децентралізація управління, перерозподіл функцій і повноважень між органами державного управління й адміністраціями вищих навчальних закладів, реалізація програмно-цільового підходу в управлінні, прозорість і доцільність управлінських рішень, поєднання державного і громадського контролю, участь широкої громадськості в опрацюванні й затвердженні нормативно-правових документів, створення систем моніторингу ефективності управлінських рішень і якості освітніх результатів, своєчасність і об'єктивність експертизи освітніх інновацій; демократизація процедури призначення керівників навчальних закладів, їх атестації; удосконалення механізму ліцензування, атестації та акредитації вищих навчальних закладів; підвищення компетентності управлінців усіх рівнів; більш широке залучення до процесу управління органів студентського самоврядування, запровадження нової етики суб'єктно-об'єктних відносин, заснованих на взаємній повазі, позитивній мотивації, спільності інтересів і цілей.

Внесення будь-яких конструктивних змін і новацій у функціонування вищих навчальних закладів, зумовлених новою освітньою політикою, може розглядатися

як оновлення й удосконалення механізмів державного управління. Наприклад, актуальним для управління вищими навчальними закладами є питання автономії. Механізм управління покликаний сприяти її реалізації на основі розвитку внутрішнього і зовнішнього контролю, послаблення регламентації всіх видів діяльності закладів за умови виконання ними вимог державних освітніх стандартів, підвищення якості вищої освіти. Закономірно, що ширша автономія неминуче призведе до посилення громадського контролю, а це, в свою чергу, вимагає оновлення механізмів державно-громадського управління вищими навчальними закладами.

Роблячи висновок із аналізу розглянутих вище наукових джерел, можна стверджувати, що категорії «державне управління», «механізм державного управління», «механізм державного управління освітою» є досить ґрунтовно опрацьовані, проте спостерігається широка розмаїтість у науковому тлумаченні цього поняття, його змісту та структури, класифікації.

Аналіз понять «механізм державного управління», «механізм державного управління освітою» свідчить, що більшість науковців схильні розглядати ці категорії, перш за все, як цілеспрямований вплив держави на керовані підсистеми з метою регулювання їхньої діяльності, спрямованої на реалізацію державної політики в тій чи іншій сфері суспільного життя або виробничих відносин, тобто досягнення цілей держави і суспільства.

Механізм державного управління передбачає комплексне застосування адекватних важелів, методів, засобів, мотивацій, вибір яких зумовлюється прогнозованим результатом управлінського впливу. Його структура є досить гнучкою, мобільною, адекватною цілям і змістові управлінського впливу.

Беручи до уваги те, що більшість науковців, класифікуючи механізми державного управління, виділяють мотиваційний механізм як невід'ємний і вагомий стимул ефективної діяльності будь-якого об'єкта управління, в подальших дослідженнях варто зупинитися на характеристиці, принципах дії й застосування цього механізму.

Стосовно освітньої галузі механізм державного управління, виконуючи в першу чергу регуляторну функцію, являє собою комплексну систему державного впливу держави, складовими якої є конкретні механізми управління (економічний, мотиваційний, політичний, правовий та ін.), які в сукупності здатні забезпечити збалансоване та ефективне функціонування вищих навчальних закладів. Якщо брати до уваги, що мета управління в цілому – це переведення керованого об'єкта на якісно новий рівень, то стратегічною метою державного управління освітою є всебічне сприяння інтеграції вітчизняної вищої освіти в Європейський освітній простір.

Нові освітні цілі висувають нові завдання, для виконання яких обираються відповідні механізми управління, і тому процес оновлення механізмів державного управління освітою буде перманентним. Зважаючи на це, можна стверджувати, що питання вдосконалення механізмів державного управління у сфері вищої освіти не втратить своєї актуальності, а нові дослідження в цьому напрямі будуть доцільними.

Перебуваючи в системі ринкових відносин, вища освіта, яка трансформується в конкурентоспроможну систему, сьогодні, як ніколи, потребує нових технологій управління, тому наукове осмислення стратегічних і тактичних завдань державного управління в нових умовах закономірно викликає необхідність і доцільність подальших досліджень у напрямі розвитку державного управління вищою освітою, комплексного вдосконалення його механізмів.

Олександр Карпенко

КОНТРОВЕРСІЙНЕ ВИКОРИСТАННЯ СУМІЖНИХ КАТЕГОРІЙ ПОСЛУГ У НАУЦІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Проаналізовано основні наукові підходи щодо відмінностей у тлумаченні базових утворюючих дефініцій понятійно-категоріального апарату сфери надання послуг у науці державного управління. Обґрунтовано помилковість оперування у вітчизняній нормативно-правовій базі поняттями «публічні послуги» та «адміністративні послуги».

Ключові слова: управлінські послуги, публічні послуги, реформування державного управління.

Використання різних категорій «послуг» у практиці державного управління досить неоднозначно сприймається населенням України. Сьогодні існує помилкове уявлення про те, що під егідою надання послуг державні органи ухиляються від виконання своїх законних обов'язків із забезпечення прав і свобод громадян, перекладаючи піклування держави про них у русло комерційних взаємовідносин. Причиною формування такої громадської думки є суперечлива державна політика у сфері надання послуг та відсутність систематизованого наукового обґрунтування її основних теоретичних засад в частині визначень основних утворюючих понять.

Базові дефініції понятійно-категоріального апарату сфери надання послуг органами влади досить суперечливо та недостатньо обґрунтовано тлумачаться вченими у галузі науки державного управління, що призводить до їх довільного використання на практиці, зокрема в процесі формування нормативно-правової бази. Велика кількість наукових праць містять різноманітні підходи до формулювання термінів «публічні послуги», «суспільні послуги», «адміністративні послуги», «державні послуги», «муніципальні послуги», що свідчить про відсутність єдиної узагальненої теорії управлінських послуг, яка б змогла об'єднати існуючі дослідження.

Проблема науково-теоретичного обґрунтування основних засад сфери надання управлінських послуг є досить актуальною, тому й привертає науковий інтерес провідних українських та російських дослідників. Особливу увагу цьому питанню у своїх працях привернули: В. Аверьянов, В. Бакуменко, П. Баранов, С. Бєлов, І. Бригілевич, Т. Буренко, С. Ванько, Р. Гаврилюк, І. Голосніченко, О. Гриценко, В. Голумян, В. Долечек, Т. Жукова, В. Загайний, О. Карловська, С. Кирсанов, А. Кірмач, Я. Коженко, І. Коліушко, О. Костюков, В. Кривенюк, Р. Куйбіда, О. Курінний, М. Кустова, Ю. Куц, О. Мамичев, І. Мурзина, А. Нестеров, П. Пацурківський, А. Поляк, Л. Прудіус, Н. Путило, О. Рудік, Б. Савченко, С. Сєрьогін, О. Симагіна, В. Сороко, С. Сосновський, В. Стоян, Е. Талапіна, Л. Терещенко, В. Тимошук, Ю. Тихомиров, А. Чемерис, Г. Чміленко, Ю. Шаров, А. Шаститко, Н. Шевелева та Н. Щербаківа.

У США, Канаді та країнах ЄС дослідження сфери надання послуг державними інституціями відбувається у напрямі покращення їхньої якості для забезпечення потреб та інтересів населення, що досить ґрунтовно відображено у наукових доробках: Д. Айткена, М. Арнберга, Д. Босарда, Г. Боукаерта, А. Вінберга, Г. Гойртдала, К. Деммке, Д. Кеттл, І. Кортє-Реал, Т. Лунде, Г. Маурера, С. Полліта, М. Пошара, Дж. Сандлера, С. Троза, Д. Туртона, Е. Філкина, Д. Шанда, Д. Шиманке та Б. Шоу.

1. Амосов О.Ю. Перетворення механізмів державного регулювання економічного розвитку / О.Ю. Амосов // Державне управління та місцеве самоврядування : зб. наук. праць : у 2 ч. / [за заг. ред. Г. І. Мостового, Г.С. Одінцової]. – Х. : ХарРІДУ УАДУ, 2001. – Вип. 2. – С. 10–16.

2. Атаманчук Г. В. Теория государственного управления: курс лекций / Г. В. Атаманчук. – 3-е изд., доп. – М. : ОМЕГА-Л, 2005. – 584 с.

3. Державне управління в Україні: навч. посібн. / [за заг. ред. В.Б. Авер'янова]. – К. : Юрінком Інтер, 1998. – 432 с. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.lawbook.by.ru/admin/averjanov/2-2.shtml>.

4. Державне управління і менеджмент : навч. посіб. у таблицях і схемах / Г.С. Одінцова, Г.І. Мостовий, О.Ю. Амосов та ін. ; [за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Г.С. Одінцової]. – Х. : ХарРІДУ УАДУ, 2002. – 492 с.

5. Державне управління : словник-довідник / Українська Академія держ. управління при Президенті України ; Інститут проблем держ. управління та місцевого самоврядування ; [В.М. Князєв (заг. ред.), В.Д. Бакуменко (уклад.), В.Д. Бакуменко (заг. ред.)]. – К. : Вид-во УАДУ, 2002. – 228 с.

6. Економічна енциклопедія: у 3т. / [відп. ред. С.В. Мочерний]. – К. : Видавничий центр «Академія», – 2001. – Т.2 – С. 355–372.

7. Коротич О.Б. Методологічні засади державного управління регіональним розвитком / О.Б. Коротич // Теорія та практика державного управління. – Х.: Вид-во ХарРІ НАДУ «Магістр», 2005. – Вип. 3 (12). – 316 с.

8. Краткий экономический словарь [под ред. А.Н. Азриляна]. – М.: Институт новой экономики, 2001. – 1088 с.

9. Круглов М.И. Стратегическое управление компанией / М.И. Круглов. – М.: Русская деловая литература, 1998. – 356 с.

10. Ліпенцев А.В., Поляк О.В. Основні напрями формування механізмів надання управлінських послуг органами влади [Електронний ресурс] / А.В. Ліпенцев, О. В. Поляк // Теоретичні та прикладні питання державотворення : Електронне наукове фахове видання. – 2008. – Вип. 2. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/trppd/2008-2/08lavrov.htm/08lavrov.htm>.

11. Малиновський В.Я. Державне управління: навч. посібн. / В.Я. Малиновський. – Вид. 2-ге, доп. і перероб. – К.: Атіка, 2003. – 576 с.

12. Нижник Н.Р. Системний підхід в організації державного управління : навч. посіб. / Н.Р. Нижник, О.А. Машков ; [за заг. ред. Н. Р. Нижник]. – К. : УАДУ, 1998. – 160 с.

13. Оболенський О.Ю. Державна служба: підручник / О.Ю. Оболенський. – К. : КНЕУ, 2006. – 472 с.

14. Рудніцька Р.М. Механізми державного управління: сутність і зміст / Р.М. Рудніцька, О.Г. Сидорчук, О.М. Стельмах ; [за наук. ред. М.Д. Лесечка, А.О. Чемериса]. – Л. : ЛРІДУ НАДУ, 2005. – 28 с.

15. Тихомиров Ю. А. Курс административного права и процесса / Ю.А. Тихомиров. – М. : Юринформцентр : Тихомиров, 1998. – 798 с.

16. Федорчак О. В. Класифікація механізмів державного управління [Електронний ресурс] / О.В. Федорчак // Демократичне врядування : науковий вісник : Електронне наукове фахове видання. – 2008. – Вип. 1. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/ejournals/DeVr/2008-01/O_Fedorchak.pdf.

17. Шамхалов Ф.И. Теория государственного управления / Ф. И. Шамхалов. – М. : Экономика, 2002. – 638 с.

18. Юзьков Л. П. Государственное управление в политической системе развитого социализма / Л. П. Юзьков. – К.: Вища школа, 1983. – 155 с.